

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ЗАХОДИ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ НЕРОЗКРИТИХ ЗЛОЧИНІВ МИНУЛИХ РОКІВ

Стратонов В. М., Дзюрбель А. Д.

Вступ

Звертаючи увагу на кількісні показники злочинності в Україні, особливо в умовах воєнного стану¹, спостерігаємо значний приріст вчинених злочинів. За офіційною інформацією Моніторингової комісії ООН в Україні станом на 30 грудня 2023 року зафіксовано загибель більше десяти тисяч осіб² унаслідок ракетних та артилерійських обстрілів і це лише одна частина злочинних дій. Також з боку окупаційних військ масово вчиняються інші злочини насильницького характеру: такі як розбійні напади, грабежі, вбивства, звалтування, викрадення людей тощо. Інформаційний простір переповнений публікаціями про злочинні дії загарбницької армії з покликанням на різні джерела.

Уповноважений з захисту прав людини зазначив, що у 2022 році до нього в офіс надійшло понад п'ятдесят тисяч звернень громадян з питань відновлення їх порушених прав³. І не дивно, що на фоні великої кількості вчинених правопорушень ми спостерігаємо значну динаміку нерозкритих злочинів, які зараховуємо до категорії нерозкритих правопорушень минулих років.

Оперуючи терміном «нерозкриті злочини минулих років», не варто зазначене поняття сприймати буквально, оскільки це не завжди повертає нас до злочинів кількарічної давності. Адже, це злочини вчинені в минулому, а минулими вважають злочини, які не розкриті станом на 31 грудня минулого року, а також – це ті злочини,

---

¹ Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 13 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

² Хвиля ракетних обстрілів, які прокотились Україною, принесла смерть, поранення та руйнування. *Організація Об'єднаних Націй*. URL: <https://ukraine.un.org/en/258513-casualties-and-destruction-wave-russian-missile-attacks-ukraine>

³ Уповноважений: Понад 50 тисяч повідомлень про порушення прав надійшло до офісу Омбудсмена за 2022-ий рік. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-ponad-40-tisyach-zvernenn-gromadyan-nadijshlo-do-ofisu-ombudsmana-za-2022-rik.

провадження у яких зупинено в поточному році. Тому з процесуальної точки зору є досить важливим саме часовий момент з якого злочин слід вважати нерозкритим, чи з моменту прийняття рішення про зупинення провадження, чи знову ж таки чи у всіх випадках, коли не встановлена особа яка вчинила правопорушення, а можливо з якоїсь іншої підстави.

В українському законодавстві ми не зустрічаємо термін «нерозкритий злочин», проте, на думку деяких вчених, потрібно визначити певні точні критерії, за якими можна буде провести розмежування між нерозкритими та розкритими злочинами, а також визначити критерії такого розмежування. Як на нас, з урахуванням завдань кримінального судочинства ч.1 ст.2 КПК України, зокрема щодо забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини з дотриманням принципу презумпції невинуватості, то таким критерієм повинен стати факт повідомлення особі про підозру у вчинення злочину, за наявності достатніх для цього доказів. Водночас, потрібно відходити від усталених (совкових) принципів визначення показників роботи, особливо оперативних підрозділів, де затримання особи чи визнання такою особою своєї вини у вчиненні злочину, особливо за відсутності інших обґрунтованих доказів її вини, вважається розкритим злочином. Адже на початковому етапі розслідування особа може сама себе обмовити, можуть існувати інші обставини такі як провокація, шантаж, які провокують людину на визнання інколи своєї вини в тому, що вона не скоювала⁴. Врахування таких аргументів та введення нових критеріїв і вимог, які власне, визначенні галузевими нормативно-правовими актами при визначенні функцій працівників оперативних підрозділів та слідства, сприятиме підвищенню рівня ефективності діяльності правоохоронних органів у розкритті та належному розслідуванні правопорушень, а відтак, покращить діяльність щодо протидії злочинності в цілому.

Показники абсолютної кількості розкритих правопорушень визначають і підтверджують рівень роботи правоохоронних органів. Але для визначення ефективності у діяльності з розслідування правопорушень, віднесених до нерозкритих злочинів минулих років необхідно враховувати, крім показників розкритих злочинів, за якими вирокі набрали законної сили, також дані і про зупинені провадження,

---

⁴ Стратонов В.М., Літвін В.В. Проблеми розмежування понять «розкриття», «розшук» та розслідування» щодо злочинів минулих років. *Вісник Прокуратури*. 2014. № 3(153). С.90-95.

поділивши їх на дві групи: перша, коли особа, яка вчинила правопорушення відома, але не встановлено її місце перебування, друга – особа, яка вчинила правопорушення не встановлена. Порівнявши дані статистичного спостереження можна визначити процентне відношення нерозкритих правопорушень минулих років та зупинених в поточному році відносно розкритих і успішно закінчених розслідуванням проваджень про злочини, обвинувальні акти у котрих скеровано до суду. Отримані показники нерозкритих злочинів минулих років, спонукатимуть керівників правоохоронних органів, процесуальних керівників, керівників слідчих підрозділів ретельно вивчати матеріали проваджень, узагальнювати їх з метою організації більш ефективної і цілеспрямованої роботи у зупинених провадженнях, здійснювати перевірку якості проведених слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій для встановлення осіб, які вчинили правопорушення, визначити можливі недоліки та помилки під час їх провадження, проводити спільні наради за участі процесуальних керівників, слідчих та керівників слідчих підрозділів, з метою належної організації процесуальної та оперативно-розшукової діяльності.

Аналіз кримінальних проваджень, у яких розслідування зупинялося, показав, що у більшості випадків розслідування здійснювалось у складних умовах, викликаних як об'єктивними так і суб'єктивними чинниками. Наприклад матеріали провадження передавались від одного до іншого слідчого, обстановка воєнного стану змінювала географічне місцезнаходження свідків, потерпілого, що негативно впливало на своєчасність проведення слідчих (розшукових) дій, а інколи унеможлиблювало їх проведення: внаслідок обстрілів траплялися випадки загибелі свідків тощо. Тому, як бачимо, причин, які впливали на своєчасне та ефективне розслідування доволі багато і саме вони стали причиною зарахування зазначених правопорушень до категорії нерозкритих злочинів минулих років.

Актуальність цієї роботи полягає у визначенні конкретних дій, направлених на покращення діяльності з організації та розкриття, розслідування злочинів на початковому етапі та у злочинах, які залишились не розкритими в минулі роки. При цьому дослідження зазначеної проблематики слід проводити з урахуванням термінів давності, визначених кримінальним законодавством України, напрацювань вчених, які пропонували конкретні рекомендації з використанням сучасних можливостей інформаційних технологій та штучного інтелекту, використовуючи передовий досвід у цій роботі різних органів досудового розслідування, в тому числі іноземних тощо. Також потребує окремого дослідження процес розслідування злочинів, які обумовлені об'єктивними причинами. Це стосується

скоєння злочинів, їх розкриття та розслідування на тимчасово окупованих територіях. Розслідування таких проваджень супроводжується неможливістю збору первинних матеріалів, особливо на межі бойового зіткнення, де ведуться постійні бойові дії і обстріли, також рядом інших причин.

Теоретичну основу роботи склали окремі праці Ю.П. Аленіна, О.М. Бандурки, В.П. Бахіна, В.Я. Горбачевського., В.А. Журавля, А.В. Іщенка, В.О. Коновалової, В.С. Кузьмічова, В.Г. Лукашевича, Є.І. Макаренка, Г.А. Матусовського, В.М. Стратонова, В.В. Тіщенко, В.Ю. Шепітька та інших.

На рівні дисертаційного дослідження дана проблематика розглядалась О.В. Лускатовим у 2006 році тобто на основі вже не чинного кримінально-процесуального законодавства⁵. До того ж в роботах науковців не завжди досягнуто єдності в думках та поглядах. Враховуючи зазначене зупинимось на питаннях надання певних рекомендацій, які допоможуть практичним працівникам покращити діяльність з розкриття та розслідування нерозкритих злочинів минулих років.

1. Особливості розкриття нерозкритих злочинів минулих років

У порівнянні з діями працівників правоохоронних органів за часів дії Кримінально-процесуального кодексу 1961 року, нинішні вимоги КПК України (2012 року) передбачають, що слідчі (розшукові) дії і негласні слідчі (розшукові) дії (далі НСРД) та оперативно-розшукові заходи можуть проводитись лише за тими фактами, які внесено в Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі ЄРДР). Тобто, у випадку, коли виникає необхідність у проведенні певних заходів чи НС(Р)Д за злочинами вказаного виду, необхідно вирішувати питання про їх внесення в ЄРДР, хоча мають місце випадки, коли працівники прокуратури вважають це не доцільним. Такі питання вирішуються у кожному випадку окремо, з урахуванням наявних обставин⁶. (за чинним наказами ОГП усі відомості про вчинені в минулому злочини повинні бути внесені у ЄРДР. При цьому необхідно

---

⁵ Лускатов А.В. Розслідування нерозкритих злочинів минулих років. Автореф. дисерт. для здоб. наукового ступеня к.ю.н. Харків 2006. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/76a83f04-d430-4eaa-9ac4-c827bde8930b/content>

⁶ Стратонов В.М. Деякі теоретичні проблеми щодо слідчих (розшукових) дій. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: [збірник]. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2014. Вип. 21. Ч II. С.62-63.

враховувати функціональне призначення діяльності прокуратури в механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина⁷

Планування проведення заходів з розкриття та розслідування злочинів, які віднесені до категорії минулих років залежить від слідчої ситуації, яка склалася в процесі розслідування та професійності працівників, як слідчих так і оперативних підрозділів. На жаль, не у всіх випадках створюються слідчо-оперативні групи (далі СОГ), які здійснюють аналітичну та оперативно-розшукову діяльність у кримінальних провадженнях та оперативно-розшукових справах при розслідування та розкритті нерозкритих злочинів минулих років.

Створені СОГ повинні проводити системний та постійний аналіз матеріалів зупинених проваджень, а також матеріалів криміналістичних обліків, з метою отримання та використання додаткових даних для того щоб відновити досудове розслідування у таких провадженнях та, з урахуванням слідчої ситуації яка склалася, провести ті слідчі та процесуальні дії, які не в повній мірі було проведено, здійснити повторні та додаткові слідчі (розшукові) дії. Наприклад, провести слідчий експеримент з використанням нових методів, таких як інформаційне моделювання, технічна реконструкція тощо. Також ряд вчених рекомендує здійснити:

- використовуючи кримінальні обліки, здійснювати перевірку інформації щодо осіб, які вчинили правопорушення схожі за слідовою картиною. Наприклад вчинені специфічним способом чи з використанням специфічних знарядь злочинів як до розслідуваного правопорушення, так і в супутній період вчиненого правопорушення. У процесі такої роботи можна отримати інформацію, яка дозволить об'єднати провадження, в яких успішно проводиться розслідування;
- орієнтувати інших слідчих на отримання інформації щодо можливої причетності до нерозкритого злочину потенційного підозрюваного, щодо якого ведеться розслідування;
- здійснювати постійний моніторинг інформації, яка надходить від громадян та організацій до правоохоронних органів, в тому числі матеріалів журналістських розслідувань, інформації, поширеної в соціальних мережах про поведінку певних осіб, наприклад щодо невідповідності витрат наявним надходженням;
- провести повторні та додаткові огляди місця подій, можливо ексгумації трупів. Додатково може бути проведено вивчення

---

⁷Макосій Ю.Д. До питання функціонального призначення прокуратури у механізмі захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина. *Ужгородський національний університет. Серія: Право.* 2023. Т. 2, № 74. С. 214–219. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.70>

прилеглих до місця події чи вчиненого правопорушення приміщень, території чи інших об'єктів. Під час таких оглядів можуть бути встановлені авто-реєстратори в автомобілях, виявлені камери зовнішнього спостереження, мобільні гаджети, які можуть містити цифрову інформацію, яка становить інтерес для розкриття та розслідування злочинів. Зокрема, на таких носіях може залишитись інформація про зовнішність злочинця, можливих свідків, які на початковому етапі розслідування були не відомі тощо;

- провести повторні допити значно розширивши коло уточнюючих, перевірочних питань, можливо проведення допиту на місці події, з урахуванням специфіки території, інших умов воєнного стану тощо. При цьому не слід забувати, що під час проведення таких допитів необхідно подбати про безпеку осіб, яких необхідно допитати;

- надати окремі доручення дільничним офіцерам поліції щодо встановлення можливих змін у взаємних відносинах осіб, які фігурують у кримінальному провадженні. Зокрема, вивчити відносини між свідками та потерпілими, між потерпілими (якщо їх декілька), з метою отримання нової інформації, яка з тих чи інших обставин раніше не була відомою;

- надати окремі доручення оперативним працівникам для перевірки ломбардів, базарів, стихійних ринків, де можливе зберігання та реалізація краденого, яке знаходиться у розшуку. Зобов'язати їх внести відомості про викрадені речі у відповідні криміналістичні обліки та постійно моніторити інформацію. Яка міститься у таких обліках;

- надавати експертам та отримувати від них інформацію, яка потребує перевірки за криміналістичними обліками стосовно зняряд зламу, слідів від використання вогнепальної зброї, слідів дактилоскопічного походження та біологічного походження тощо;

- провести ревізій чи витребувати документи для уточнення отриманих раніше даних;

- постійно аналізувати, спільно з іншими членами СОГ, відповідей на запити, доручення, які раніше отримані. У разі необхідності, за результатами проведеного аналізу, надсилати додаткові запити на отримання певної інформації та надавати доручення оперативному підрозділу про проведення оперативно-розшукових заходів і процесуальних дій;

- проводити постійний обмін інформацією з близькими за територіальним розташуванням правоохоронними органами щодо надання інформації для встановлення місця перебування потенційного підозрюваного, свідка, співучасника правопорушення тощо;

- проводити наради по нерозкритих злочинах минулих років на колегіях ГУНП в областях, інших правоохоронних органах, де заслуховувати отриману у кримінальних провадженнях та оперативно-розшукових справах інформацію, планувати подальші дії щодо розкриття та розслідування злочинів цієї категорії з зазначенням конкретних строків виконання та виконавців;

- орієнтувати та мотивувати активних представників громади, журналістів, представників засобів масової інформації щодо виявлення свідків та осіб, які могли бути причетні до скоєного злочину;

- постійно проводити обмін інформацією між слідчим та оперативними працівниками⁸.

Досить важливо в процесі цієї діяльності не пригнічувати ініціативу працівників, мотивувати та стимулювати їх роботу. Заохочувати окремих суб'єктів розслідування, наприклад таких як викривач, залучати до такої роботи право-свідомих громадян.

Звичайно орієнтовний перелік наданих рекомендацій не є вичерпним, адже кожна слідча ситуація породжує нові виклики, які потребують індивідуального підходу до кожного конкретного випадку.

2. Загальні особливості щодо організації розкриття нерозкритих злочинів минулих років

У процесі проведення організаційних та процесуальних заходів з розкриття та розслідування кримінальних проваджень про нерозкриті злочини минулих років співробітники, які входять до СОГ повинні проводити слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, вивчати та аналізувати здобуту інформацію. В окремих випадках індивідуально, а часом колективно, приймати рішення про те, чи є вона доказовою, вагомю для розкриття та розслідування злочину (злочинів).

Однією з важливих задач у розкритті нерозкритих злочинів минулих років є встановлення особи правопорушника. Звичайно ми вже зазначали, що така інформація може бути отримана (акумульована, зібрана, нагромаджена) в результаті вивчення слідової картини правопорушення, інших даних, які характеризують спосіб вчинення правопорушення, інформації, повідомленої свідками та іншої, матеріально зафіксованої інформації. Як свідчить практика, під час вчинення злочинів використовуються однакові прийоми та застосовуються засоби, які характеризують правопорушника за його звичками, навичками та вміннями. Тому важливо виділяти злочини,

---

⁸ Дзюрбель А.Д. Актуалізація питань пов'язаних з розкриттям та розслідуванням злочинів минулих років під час воєнного стану. Матеріали всеукраїнської конференції національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

вчинені однаковими способами по двом або декількома правопорушеннях, оскільки дані можуть слугувати основою для побудови та перевірки версії щодо вчинення їх однією і тією ж особою. Якщо фактичні дані у розкритому правопорушенні співпадають із слідовою картиною нерозкритого правопорушення – вони можуть сприяти його розкриттю.

Робота, направлена на розкриття та розслідування нерозкритих правопорушень минулих років за способами вчинення кримінального правопорушення складається з *наступних етапів*:

- побудова логічної ідеальної моделі членами СОГ (ініціює її слідчий, у якого найбільше інформації про нерозкритий злочин);
- збір інформації про злочини, вчинені аналогічним способом;
- аналіз отриманих даних стосовно способів вчинення правопорушень як до відкриття провадження у нерозкритому злочині, так і після;
- усунення наявних прогалин у провадженні та використання доказів в об'єднаному (на основі проведеного аналізу) кримінальному провадженні.

Перейдемо до більш детальнішого аналізу зазначених етапів.

Слідчий будує логічну модель дій злочинця шляхом уявного відтворення обстановки та умов, у яких діяв правопорушник. Моделювання здійснюється в залежності від складу злочину, наприклад насильницькі злочини – це одна слідова картина, так звані «білокомірцеві» злочини – інша слідова картина, адже способи в кожному випадку досить різні та і злочинний результат відрізняється. Під час вчинення насильницьких злочинів вивчаються та моделюються шляхи підходу до місця вчинення правопорушення, уявно реконструюються події на місці злочину, враховуються можливі шляхи відходу та приховання слідів його вчинення. Основою для цього можуть слугувати дані про слідову картину на місці події та інші обставини вчинення злочину в сукупності. Модель способу вчинення злочину необхідно проєктувати на план розслідування. Будуються версії, які можуть бути інколи малоімовірними, але потребують додаткової перевірки. Тому конкретизуємо, які саме дії необхідно провести із зазначенням термінів та конкретних виконавців. При цьому обов'язково необхідно передбачити перевірку даних про злочини, які вчинені способом аналогічним нерозкритому. Для цього ми проводимо аналіз самих кримінальних проваджень та здійснюємо роботу з відповідними криміналістичними обліками тощо. Також вивчаються та аналізуються матеріали кримінальних проваджень, які були закриті на підставі ст.284 КПК України.

Обираючи кримінальні провадження про злочини, які вчинено аналогічними способами, необхідно керуватися не тільки видовою однорідністю злочинів, але і типологічними діями правопорушників, оскільки окремі, найбільш характерні ознаки (наприклад, проникнення в приміщення, вступ у контакт із жертвою можуть співпадати (повторюватися) при вчиненні різних злочинів. Наприклад, коли шахраї діють за однією схемою, але їх дії залежать від способу контактування з потерпілим, такі дії можуть скоюватися дистанційно.

Якщо в одному з проваджень відома особа злочинця, потрібно перевірити його можливу причетність до вчинення інших нерозкритих злочинів минулих років; якщо злочинець не встановлений взагалі, потрібно уточнити і взаємодоповнити розрізнені за формою та змістом дані, необхідні для його розшуку. Слід пам'ятати, що в такому випадку необхідно інформацію перевіряти, уточнювати, деталізувати.

Аналізуючи матеріали кримінальних проваджень у нерозкритих злочинах минулих років необхідно:

- скласти список всіх суб'єктів, які були раніше допитані, а також потенційних осіб, які не потрапили в поле зору правоохоронних органів;
- перевірити наявні докази (висновки експертів, протоколи слідчих дій, речові докази, документи тощо), проаналізувати інформацію в цілому та спланувати додаткові дії, які необхідно провести;
- згрупувати вивчені матеріали за етапами розслідування: початкова інформація (протокол огляду місця події, протоколи допиту потерпілого, очевидців злочину, осіб, що першими виявили подію); докази, що отримані при перевірці кожної із версій.

Враховуючи отримані результати необхідно:

- додатково виокремити осіб, стосовно яких зібрана інформація з невідомих причин не була в повній мірі реалізована, тобто дані особи не були допитані, хоча вони можуть становити інтерес для слідства;
- усунути протиріччя, якщо вони є у матеріалах провадження, які не кореспондуються з наявними доказами;
- провести аналіз повного і всебічного встановлення всіх об'єктивних даних у кримінальному провадженні, здійснити аналіз результатів перевірки кожної з версій про причетність до вчинення злочину. Встановити прогалини, які пов'язані з вивченням окремих осіб, перевірити додатково наявні алібі потенційних підозрюваних. Перевірити чи належним чином проведена перевірка показань осіб, які підтвердили алібі окремих осіб, а також інші документи, які підтверджують чи спростовують інформацію про алібі;

- перевірити наявність та зберігання вилучених предметів, документів та інших речових доказів;

- вивчити ефективність використання та застосування науково-технічних засобів і методів їх використанні під час досудового розслідування;

- проаналізувати матеріали зупиненого провадження з метою встановлення обставин, які дозволять отримати відповідь, чи не міститься у матеріалах кримінального провадження інформація, яка дозволить висунути версії про вчинення злочину особою, про яку є згадки в окремих протоколах допитів, але перевірка яких на причетність до злочину у процесі досудового розслідування не проведена.

Аналізуючи матеріали кримінальних проваджень про нерозкриті злочини минулих років, необхідно виходити з мінімальної поінформованості членів СОГ, що потребує повторного вивчення усіх матеріалів за такою послідовністю:

- 1) розподіл усіх матеріалів в хронологічній послідовності залежно від їх складання чи надходження;

- 2) вивчення кримінальних проваджень та інших матеріалів для одержання уяви про подію і її обставини;

- 3) ознайомлення з планом слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, що використовувалися на початковому етапі досудового розслідування;

- 4) перевірка змісту виконання, конкретних дат їх провадження та осіб, які їх виконували з метою встановлення інформації, яка може пояснити певні не доопрацювання (халатне виконання, зацікавленість тощо);

- 5) дослідити в хронологічному порядку всі отримані докази з метою вивчення причин об'єктивного та суб'єктивного характеру через які злочин залишився нерозкритим;

- 6) уточнити питання щодо використання суб'єктивного портрету правопорушника для його подальшого пошуку та інформування про спосіб вчинення злочину інших територіальних органів;

- 7) виявити всі обставини, які позитивно чи негативно впливають на ефективність розслідування та проведення інших заходів у зупинених провадженнях;

- 8) визначити потенційні можливості усунення прогалин та недоліків вже проведеного досудового розслідування, а також усунення тих факторів, які негативно впливають на хід розкриття і розслідування нерозкритих правопорушень;

- 9) координація дій всієї системи, які наявні в правоохоронних органах направлених на пошук особи (осіб), яка вчинила правопорушення.

Як допоміжний інструмент, що фіксує результати аналізу матеріалів кримінального провадження за вищевказаною схемою, слід складати детальні довідки-аналізи.

3. Форми взаємодії в процесі розкриття та розслідування нерозкритих злочинів минулих років

Заходи із встановлення осіб, причетних до скоєння злочинів⁹ категорії минулих років в умовах чинного КПК України обумовлені тим, що слідчий повинен здійснювати їх у взаємодії з оперативними працівниками у наступних формах:

- спільний аналіз результатів, які отримано на початковому етапі розслідування;
- наступне спільне планування заходів щодо розкриття та розслідування нерозкритих злочинів;
- взаємний обмін інформацією між слідчими і оперативними працівниками за результатами у зупинених кримінальних провадженнях;
- направлення слідчим доручень працівникам оперативних підрозділів щодо провадження окремих слідчих (розшукових) дій та заходів розшукового характеру.

Як ми вже зазначали, найбільш ефективною формою взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів за нерозкритими злочинами минулих років є *створення спеціальної слідчо-оперативної групи*. Це дозволяє:

- забезпечити чітку погодженість діяльності слідчого з оперативними працівниками протягом усього терміну досудового розслідування;
- розмежування компетенції слідчого і оперативного працівника відповідно до їх функціональних прав та обов'язків;
- координувати та організувати роботу з дотриманням принципу єдиного керівництва та, в той же час, пришвидшити процес взаємного обміну інформацією між слідчим і оперативним працівником;
- оптимізувати використання такої форми взаємодії як направлення слідчим працівникам оперативних підрозділів доручень про провадження слідчих і розшукових дій (доручення даються безпосередньому виконавцеві – оперативному працівнику, який входить в склад слідчо-оперативної групи);

---

⁹ Стратонов В.М., Захарченко О.В. Загальні положення взаємодії слідчого з органом дізнання в процесі розшуку та встановлення місця знаходження обвинуваченого. Форум права. 2011. № 1 URL: http://www.nduv.gov.ua/e-journals/FR/2011-1/11_cvmors.pdf

- ефективно контролювати слідчим повноту та своєчасність виконання учасниками слідчо-оперативної групи доручень і вказівок щодо проведення слідчих (негласних слідчих) і розшукових дій тощо.

Метою створення СОГ покладено складність у розслідуванні кримінальних проваджень, значний обсяг роботи, необхідність забезпечення на постійній основі всіх форм взаємодії впродовж тривалого періоду. При визначенні персонального складу слідчо-оперативних груп повинні враховуватися також психологічні чинники організації взаємодії¹⁰. В тому числі необхідно враховувати психологічні особливості та характер кожного учасника, їх особисті взаємні стосунки. Робота повинна бути командною та будуватись на партнерських принципах, враховуючи при цьому процесуальне підпорядкування.

Керівнику слідчого підрозділу та іншим керівникам необхідно враховувати, що слідчому, як правило, доводиться суміщати діяльність зі зупиненими провадженнями, які є нерозкритими та відносяться до нерозкритих злочини минулих років, з поточними кримінальними провадженнями, через що на практиці слідчі віддають перевагу справам, у яких встановлена особа підозрюваного. Можливо необхідно з числа найбільш досвідчених слідчих визначити спеціалізацію слідчих, що дало б змогу якісно займатись розслідуванням кримінальних проваджень про нерозкриті злочини минулих років, або створити відповідний відділ у органі досудового розслідування, котрий би займався розслідуванням таких кримінальних проваджень. Створення спеціальних груп із слідчих та оперативних працівників органів дізнання для роботи по зазначеній категорії кримінальних проваджень повинні відповідати нормативним актам МВС України¹¹.

Будь-яка форма взаємодії не можлива без планування. Для складання якісно нового плану розкриття та розслідування нерозкритого злочину минулих років велике значення має виявлення конкретних недоліків і помилок під час провадження первинних заходів з його розкриття та ефективного розслідування. Наприклад, неповне використання доказів, які наявні в кримінальному провадженні, неприйняття достатніх заходів щодо їх встановлення чи виявлення, незважаючи на наявність вказівок щодо них у матеріалах кримінального провадження, а також недоліки при проведенні

---

¹⁰ Стратонов В.М., Морозов А.С., Зубенко В.В. Правові та психологічні основи взаємодії слідчих з оперативними працівниками при розкритті та розслідуванні злочинів. Херсон: Вид-во ХЮІ НУВС, 2002. 60 с.

¹¹ Пашенко О.Ю., Стратонов В.М., Зубенко В.В. Особливості організації розкриття та розслідування умисних вбивств. Херсон: Вид-во «Мрія», 2003. 220 с.

окремих слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій, які могли привести до втрати доказів.

У разі, коли слідчий встановлює, що яка-небудь слідча (розшукова) дія проведена неякісно або взагалі не проводилась, то у новому плані керівник СОГ визначає шляхи усунення цього недоліку. Зустрічаються випадки, коли проведено недостатньо повний (поверхневий) огляд місця події, тому завдяки плануванню вдається усунути такі недоліки шляхом проведення повторного огляду або допиту потерпілих, свідків, понятих, фахівців, які брали участь у первинному огляді.

Необхідно також встановити наскільки повно використано раніше зібрані докази, чи правильно і логічно їх оцінено, чи зроблені всі можливі висновки по факту їх встановлення, чи призначені та проведені всі необхідні експертизи, чи повно визначено коло питань, які необхідні для встановлення об'єктивної істини і чи немає потреби в призначенні повторної або додаткової експертизи.

Вивчаючи матеріали первинного розслідування та проведення оперативно-розшукових заходів, члени СОГ повинні перевірити наскільки повно вони використані для розкриття злочину, які злочини скоєні аналогічним способом (як з числа нерозкритих та і з числа, де встановлено особу, які скоїла злочин).

Яким ми вже зазначали, необхідно перевірити на причетність до вчинення нерозкритого злочину осіб, які вчиняли злочини аналогічним способом. Якщо така робота при первинному розслідуванні та проведенні оперативно-розшукових заходів не проводилася, то вона обов'язково планується з урахуванням нових відомостей про злочини, вчинені аналогічним способом. Слід зазначити, що дані про осіб, які вчинили злочини одним і тим же способом, можуть бути отримані при ознайомленні з архівними кримінальними провадженнями, з матеріалами криміналістичних обліків та оперативно-розшукових справ.

Результати аналітичної роботи членів СОГ по нерозкритих злочинах минулих років повинні бути покладені в основу нового плану. Першочергові завдання такого плану за своїм змістом полягають в усуненні виявлених протиріч і заповненні прогалин попередньо проведеного розслідування з метою розкриття та розслідування злочину. Для усунення таких прогалин цього необхідно:

- за необхідності оглянути повторно або додатково місце події та прилеглу територію. При проведенні огляду, в окремих слідчих ситуаціях, необхідно провести відповідну реконструкцію обстановки;
- провести повторний чи додатковий допит потерпілих, а також осіб, яким оголошувалось про підозру у вчиненні злочину;
- повно, всебічно і об'єктивно перевірити версії про причетність до злочину раніше засуджених осіб за аналогічні злочини;

- побудувати та перевірити нові версії щодо вчинення злочину особами, стосовно яких раніше були певні дані про причетність до його скоєння;

- слідчому у тісній взаємодії з працівниками оперативних підрозділів встановити можливі джерела нових доказів у кримінальному провадженні та з урахуванням отриманих фактичних даних провести ряд процесуальних та оперативно-розшукових заходів.

Важливим моментом у розкритті злочинів вказаного виду є якісне відпрацювання абонентів стільникового зв'язку, які потрапили у моніторинги фактів з'єднань на місці або поблизу місця вчинення злочину.

Друга особливість планування у кримінальних провадженнях нерозкритих злочинів минулих років полягає у використанні інформації, яка отримана після проведення процесуальних дій на початковому етапі розслідування. До неї потрібно віднести:

- отримання нової інформації, внаслідок проведення оперативно-розшукових заходів;

- узагальнення інформації щодо нових правопорушень, вчинених аналогічним способом;

- аналіз отриманих матеріалів, а саме відповідей на виконання доручень, повідомлень і запитів органів досудового розслідування, які функціонують в адміністративно-територіальних одиницях, з якими межує територія вчинення злочинів щодо злочинів, вчинених на їх території та причетних до них осіб, які проживають на їх території;

- не менш важливими є орієнтування, які отримано з різних територій України, в них може бути опис ознак, які співпадають з ознаками особи, яку розшукують;

- важливим є аналіз клопотань, заяв і повідомлень осіб, зацікавлених у розкритті злочину, також необхідно проаналізувати скарги на помилки та недоліки та незаконні дії працівників правоохоронних органів під час досудового розслідування;

- важливо отримати повну інформацію відносно тих осіб, які представляють оперативний інтерес, оскільки можуть бути причетними до скоєння правопорушень, які віднесено до нерозкритих злочинів минулих років;

- налагодити форму взаємодії з громадськістю тощо.

Третьою особливістю планування роботи з розслідування кримінальних проваджень нерозкритих злочинів минулих років є використання методів колективного планування. Його сутність в тому, що дана діяльність будується на принципах верховенства права, законності, динамічності, взаємної інформованості, оперативності тощо.

Потреба в застосуванні даного виду планування зумовлена певними складнощами, адже планування такого значного обсягу роботи в даній категорії кримінальних проваджень потребує вивчення великого масиву інформації, а ще і її узагальнення та аналізу, особливо при побудові нових версій, осмисленні з інших позицій даних про вчинене правопорушення та злочинця, пошуку оптимальних шляхів розслідування.

Колективне (колегіальне) планування в основі своїй передбачає застосування методу дискусії. Адже під час дискусії учасники такого процесу обговорюють та спільно визначають як порядок, так і види діяльності в нерозкритих злочинах, заздалегідь вивчають всі наявні матеріали кримінального провадження, а оперативні працівники інформуються про основні положення та висновки.

Колегіальне (колективне) обговорення матеріалів нерозкритого злочину ділиться на два етапи:

- вільне спілкування, під час якого учасники висловлюються стосовно нових версій і напрямів роботи у нерозкритих злочинах минулих років;
- висловлення пропозицій, які ретельно фіксуються з наступним їх аналізом;
- обговорення, критика внесених пропозицій;

На другому етапі пропозиції оцінюються і розглядаються членами групи, визначається їх реальна цінність, відбирається те краще і цінне, що може бути використано для розробки нового плану розкриття та розслідування злочину.

В процесі колективного (колегіального) планування розслідування нерозкритих злочинів минулих років та тих, які вчинені в поточному році, необхідно використовувати метод експертних оцінок. Група експертів повинна комплектуватися з урахуванням професійного і наукового досвіду учасників. До її складу включаються, зокрема, особи, які володіють науковими знаннями в сфері теорії оперативно-розшукової діяльності, організації і управління, криміналістики, а також ті, хто має великий практичний досвід роботи в слідчих, експертних та оперативних підрозділах. До речі, до таких експертних груп доречно включати осіб, які довгий час працювали на території та знаходяться на пенсії, адже можливо з їх числа формувати консультативні експертні ради, включати таких осіб до громадських формувань, радників тощо. Така робота здійснюватиметься на громадських засадах, але значно покращить форми взаємодії з громадськістю, вплине на ефективність роботи органів досудового розслідування.

Експертам для вирішення можуть бути поставлені наступні завдання, а саме:

- вивчити та проаналізувати результати всіх слідчих та оперативних матеріалів з метою оцінки змісту, тактики та методики проведеної роботи у нерозкритих злочинах минулих років;

- сформулювати науково обґрунтовані версії по всіх вивчених провадженнях про нерозкриті злочини та дати пропозиції щодо напрямів проведення наступних слідчих (розшукових) дій і оперативно-розшукових заходів;

- надати допомогу у підготовці управлінських та інших планових документів, які могли б бути використані в практичній роботі з розкриття нерозкритих злочинів минулих років.

Експерти-консультанти самі вирішують який порядок вивчення матеріалів, самостійно узгоджуючи її з керівником СОГ. Надалі, експерти-консультанти проводять дискусію, в ході якої обговорюються виявлені проблемні питання, а вже після цього приймається єдине рішення, яке доводиться СОГ.

Експерти-консультанти не лише вивчають письмові документи, але й зустрічаються з працівниками слідства та оперативними працівниками, які безпосередньо беруть участь у проведенні слідчих (розшукових) дій та розшукових дій з розкриття таких правопорушень.

В цілому проведення планового комплексного вивчення матеріалів кримінальних проваджень, як правило, дозволяє зробити висновки і надати пропозиції, які можуть бути використані у наступній розшуковій роботі та розслідуванні аналогічних правопорушень, вчиняти організаційні заходи з метою запобігання та профілактики новим злочинним діям.

ВИСНОВКИ

Наданий авторами аналіз та практичні рекомендації, направлені на вдосконалення організації та проведення діяльності працівниками правоохоронних органів щодо розкриття та розслідування нерозкритих злочинів минулих років.

Дослідження визначає специфіку, загальні особливості розкриття злочинів категорії минулих років, форми взаємодії, які дозволяють вирішувати складні завдання на етапах планування та проведення конкретних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів.

На підставі аналізу виникає необхідність у формуванні фундаментальних положень створення методики розслідування нерозкритих злочинів з використанням новітніх методів, засобів, інструментів криміналістики.

АНОТАЦІЯ

З моменту повномасштабного вторгнення на територію України значно зросла кількість воєнних злочинів, деякі дії було криміналізовані, наприклад колабораційна діяльність¹². Як зазначають деякі автори значно збільшилась кількість зареєстрованих злочинів, за якими кваліфікуються дії російських військовослужбовців, це насамперед ст. 438 КК України «Порушення законів та звичаїв війни»¹³. На жаль, не всі особи, які порушуючи звичай війни вчиняли тяжкі міжнародні воєнні злочини, будуть встановлені, велика кількість осіб буде встановлена, проте місце їх перебування не відомим буде місце їх перебування. Тому після воєнний стан вимагатиме не лише економічної відбудови країни, але і вирішення питань щодо притягнення до відповідальності всіх осіб, які вчинили злочини в період воєнного стану. Ми вже сьогодні розуміємо, що кількість нерозкритих злочинів минулих років значно зростає, тому вже сьогодні науковці активно працюють над вирішенням майбутніх викликів¹⁴. Представлена робота є початком об'ємного наукового дослідження, направленою на реалізацію завдання, визначеного в КПК України¹⁵.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022: станом на 13 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Хвиля ракетних обстрілів, які прокотились Україною, принесла смерть, поранення та руйнування. *Організація Об'єднаних Націй*. URL: <https://ukraine.un.org/en/258513-casualties-and-destruction-wave-russian-missile-attacks-ukraine>
3. Уповноважений: Понад 50 тисяч повідомлень про порушення прав надійшло до Офісу Омбудсмана за 2022-ий рік. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-ponad-40-tisyach-zvernen-gromadyan-nadijshlo-do-ofisu-ombudsmana-za-2022-rik.

---

¹² Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

¹³ Стратонов В.М., Сотула О.С. Актуалізація норм в міжнародному та кримінальному праві в умовах війни. Науковий вісник Херсонського державного університету Серія Юридичні науки Випуск 3 Гельветика, 2023. С.43-54

¹⁴ Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p.

¹⁵ Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Станом на 1 вересня 2023 року / За заг. ред. Стратонова В. М. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2023. 1208 с.

4. Стратонов В.М., Літвін В.В. Проблеми розмежування понять «розкриття», «розшук» та розслідування» щодо злочинів минулих років. Вісник Прокуратури. 2014. № 3(153). С. 90-95.

5. Лускатов А.В. Розслідування нерозкритих злочинів минулих років. Автореф. дисерт. для здоб. наукового ступеня к.ю.н. Харків 2006. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/76a83f04-d430-4eaa-9ac4-c827bde8930b/content>

6. Стратонов В.М. Деякі теоретичні проблеми щодо слідчих (розшукових) дій. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: [збірник]. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2014. Вип. 21. Ч II. С.62-63.

7. Макосій Ю.Д. До питання функціонального призначення прокуратури у механізмі захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина. *Ужгородський національний університет. Серія: Право.* 2023. Т. 2, № 74. С. 214–219. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.70>

8. Дзюрбель А.Д. Актуалізація питань, пов'язаних з розкриттям та розслідуванням злочинів минулих років під час воєнного стану. Матеріали всеукраїнської конференції національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

9. Стратонов В.М., Захарченко О.В. Загальні положення взаємодії слідчого з органом дізнання в процесі розшуку та встановлення місця знаходження обвинуваченого. Форум права. 2011. № 1.

10. Стратонов В.М., Морозов А.С., Зубенко В.В. Правові та психологічні основи взаємодії слідчих з оперативними працівниками при розкритті та розслідуванні злочинів. Херсон: Вид-во ХЮІ НУВС, 2002. 60 с.

11. Пащенко О.Ю., Стратонов В.М., Зубенко В.В. Особливості організації розкриття та розслідування умисних вбивств. Херсон: Вид-во «Мрія», 2003. 220 с.

12. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

13. Стратонов В.М., Сотула О.С. Актуалізація норм в міжнародному та кримінальному праві в умовах війни. Науковий вісник Херсонського державного університету Серія Юридичні науки Випуск 3 Гельветика, 2023. С. 43-54

14. Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 876 p.

15. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Станом на 1 вересня 2023 року / За заг. ред. Стратонова В.М. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2023. 1208 с.

Information about the authors:

Stratonov Vasyl Mykolaiovych,

Doctor of Law, Associate Professor,
Professor at the Department of National,
International Law and Law Enforcement
Kherson State University
27, Universytets'ka str., Kherson, 73003, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7548-0630>

Dzyurbel Andriy Dariiovych,

Candidate of Legal Sciences,
Senior lecturer of the Department of Criminal Law and Procedure
of the West Ukrainian National University
11, Lvivska str., Ternopil, 46009, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0000-1778-8699>